

СПІЛКУВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Коваль І.С.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (Львів)

Актуальність теми обумовлюється тим, що спілкування є важливим елементом людського життя. Потреба у комунікації з собі подібними існує у всіх живих організмів, проте спілкування - це величезний дар, надбання суспільного буття людей. Завдяки спілкуванню здійснюється інтеграція людей, виробляються норми поведінки, взаємодії, особа пізнає світ, власну сутність, підтримує психологічний зв'язок з іншими людьми. Спілкуючись, людина виявляє себе індивідом і реалізує свої прагнення бути особистістю, громадянином, професіоналом.

Вагомий внесок в розвиток теоретичних основ спілкування внесли такі вчені, як: Л.П. Буєва, М.С. Каган, В.М. Соковкин, А.Н. Леонтьєва, Г.М. Андреева, Б.Г. Ананьев і В.М. М'ясенцев [3,4,6].

Спілкування - складний, багатоплановий процес установалення та розвитку контактів між людьми, який породжується потребами в спільній діяльності; містить у собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання та розуміння партнера у спілкуванні [1].

Спілкування, як один із найважливіших факторів формування і розвитку людини вивчається в декількох напрямках.

- В загально-філософському плані спілкування визначається, як формування людської сутності в єдності спілкування і активності [2].

~ В загально-соціологічному плані спілкування розглядається стосовно до розвитку і формування особистості в рамках різних соціально-економічних формацій [5].

- В загально-психологічному аспекті дефініція спілкування: конкретизація проблеми спілкування стосовно формування і розвитку особистості на всіх етапах її життєвого шляху [1].

- В соціально-психологічному плаю - дослідження механізмів спілкування, за допомогою яких група впливає на особистість [4].

Увага вчених зосереджується в першу чергу на тому, як саме завдяки спілкуванню, конкретна особа засвоює досвід, що виробило людство, долаючи тим самим обмеженість власного існування. Процес самопізнання людина відбувається лише в спілкуванні (із собою та з суспільством), в ході якого відбувається її розвиток як особистості.

«Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)»

247

Існують різні підходи до моделі спілкування. Так, для здійснення якої-небудь людської взаємодії у спілкуванні вчені виділяють **три елементи** [3]:

1. *Відправник комунікації (кошткапор)* - особа, яка подає інформацію;
2. *Одержувач інформації (реципент)* - особа, яка сприймає цю інформацію.
3. *Повідомлення* - текстова інформация у будь-якій формі.

Відомо ще й такі моделі комунікації, як одностороння і двостороння.

Одностороння - це комунікація, під час якої комунікатор не отримує зворотного зв'язку. *Двостороння* - це комунікація, під час якої реципієнт забезпечує комунікатору зворотний зв'язок, а потім сам стає комунікатором [3].

Спілкування в усіх індивідів підтримується певними засобами комунікації. Свої власні думки людина здатна виражати за допомогою слів і жестикуляції, створюючи певний простір комунікації, у якому об'єднуються, співіснують її внутрішній та зовнішній світ. Людина в своєму спілкуванні використовує **вербальні (словесні)** та **невербальні засоби (міміка, пантоміміка, виражальні рухи тіла)**.

Невербальні засоби подання інформації індивід освоює раніше, ніж вербальні, таким чином немовля починає розрізняти емоційні стани своїх батьків, реагує на інтонацію голосу, вираз обличчя, жести, дотики. У дорослих людей при контактах з незнайомими особами перше враженнями виникає саме завдяки засобам невербального спілкування (візуальний контакт, експресія).

Оскільки комунікація це багатомірний процес, тому вона не розглядається в одній системі координат. Тому, дослідники виділяють різноманітні види спілкування [3,4,6]:

- залежно від специфіки суб'єктів (особистість чи група) виділяють міжособистісне, міжгрупове, міжсоціумне спілкування, а також спілкування між особистістю і групою;

- за кількісними характеристиками суб'єктів спілкування можна розрізнити: самоспілкування, міжособистісне спілкування та масові комунікації;

- за характером спілкування може бути опосередкованим та безпосереднім, діалогічним та монологічним;

- за цільовою спрямованістю розрізняють: анонімне, рольове, неформальне спілкування.

У спілкуванні виділяється три основні функції передачі та отримання інформації: комунікативну, інтерактивну та перцептивну [6].

Так, **комунікативна функція** — це будь-які форми та засоби обміну та передачі інформації, завдяки яким можна збагатити власний досвід, отримати знання, оволодіти діяльністю та розуміти оточуючих людей. Комунікативна функція спілкування здійснюється за допомогою мови та являється необхідною умовою розвитку поколінь, соціального та наукового прогресів людства, індивідуального розвитку особистості. Обмін інформацією, що відбувається в усіх сферах життєдіяльності людей, забезпечується комунікативною функцією спілкування.

Комунікація завжди передбачає певний вплив на інших осіб, зміну їхньої поведінки та діяльності. У цьому разі виявляється інтерактивна **функція** спілкування, функція впливу. Поради, настанови, вимоги, розпорядження, що висловлені у мовній формі та адресовані іншій особі, є спонуканнями до дії та регуляторами її поведінки. Спільна діяльність, її зміст та умови виконання створюють таку модель міжособистісної взаємодії, коли кожний з учасників комунікації послідовно впливає своїми вчинками на інших і, у свою чергу, міняє свої дії під їх впливом.

Обмінюючись інформацією, встановлюючи комунікативні зв'язки з індивідами для досягнення цілей діяльності, взаємодіючи і здійснюючи різнобічні впливи на інших партнерів по спілкуванню, особи безпосередньо сприймають один одного й мають можливість пізнавати фізичні, психологічні

та індивідуальні особливості, притаманні кожній стороні. В цьому і виявляється **перцептивна** функція спілкування.

Людина являється істотою, котра втілює вищий ступінь розвитку життя на Землі [1], тому вона розвивається лише у середовищі собі подібних, живе та діє лише у суспільстві, спілкуючись і об'єднуючи свої зусилля з іншими індивідами.

Ми дотримуємось думки таких вчених, які розглядають особистість як ієрархію різних зовнішніх і ВНутрішніх комунікацій, що динамічно утворюють нову якість — комунікативний світ людини, в якому особа живе та розвивається. Тому, забезпечення учасників взаємодії певним діапазоном комунікативних знань, формування в них комунікативних вмінь та навичок є найпотрібнішою складовою розвитку і становлення особистості, її життя і функціонування в соціумі.

В комунікації з собі подібними людина реалізовує власні цілі та завдання, які вона ставить перед собою. В той же час участь у комунікації — це використання механізмів і засобів входження особи до системи соціальних відносин. Врешті-решт, у спілкуванні проявляються індивідуально-психологічні властивості особистості, які забезпечують людині можливість соціалізації. Цю систему можливостей та властивостей людини можна охарактеризувати як її комунікативний потенціал, який виявляється у взаємодії з іншими людьми, при засвоєнні нового соціального досвіду, відображенні соціального процесу та входженні індивіда в суспільство.

Висновок: без взаємодії з іншими людьми та без спілкування неможливий справжній розвиток особистості в соціумі. Лише у спілкуванні людини з людиною розкривається людина в людині як для інших, так і для самої себе. Спілкування є становленням стійких комунікативних зв'язків між людьми, які сприяють налагодженню інформаційного обміну, взаємовпливу, сприйманню й відображенню соціальних відносин. Таким чином, спілкування є цілеспрямованим процесом взаємодії людини з навколишнім світом, в якому людина реалізує своє ставлення до людей, предметів, явищ, світу і до самої себе.

Література

1. В. Шапар "Сучасний тлумачний словник", Харків - «ПРАПОР», 2007.
2. В.С.Горський "Історія української філософії" 3-тє видання, К. -Наукова думка, 1997.
3. М.М. Філоненко "Психологія спілкування", К. - «Центр учбової літератури», 2008.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. "Соціальна психологія": Навчальний посібник. - (Альма-Матер), К.: Академвидав, 2005.
5. Піча В.М. "Соціологія": загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. - К.: Каравела, 2000.
6. С.Д.Максименко, В.О. Соловієнко "Загальна психологія", навчальний посібник, К. - МАУП, 2000.